

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för skyddande av de på rekognitionshemman och under bruk skatteköpta hemman befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter m. m.

(2:a avd.)

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 139, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville 1:o i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga och, där riksdagens medverkan påkallas, föreslå riksdagen sådana åtgärder, som kunna vara ägnade att under statsmaktens hägn bereda effektiv rättshjälp för skyddande av de på rekognitionshemman och under bruk skatteköpta hemman befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter; och 2:o redan nu å extra stat anvisa ett anslag av 15,000 kronor att för ändamålet ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Till stöd härför har anförts följande:

»Vid 1913 års riksdag förelåg en motion av några norrlandsrepresentanter om beredande av rättshjälp för bevakande av åbors och lägenhetsinnehavares rätt till torp och lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman, och påyrkades, att riksdagen för ändamålet måtte ställa 15,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande. Andra kammaren biföll framställningen, under det första kammaren biträdde jordbruksutskottets förslag att anhålla om utredning av dessa

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 10 saml. 37 häft. (Nr 64—65.)

rättigheter samt framläggande av de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Därmed förföll saken.

År 1914 återkom en norrlandsrepresentant med enahanda framställning. Statsutskottet, som denna gång behandlade ärendet, åberopade, att Kungl. Maj:t den 29 augusti 1913 tillsatt den så kallade åbo-kommittén samt antog, att, om denna under utredningens gång skulle finna lägenhetsinnehavare i behov av rättshjälp, torde kommittén icke underlåta att göra den framställning i ämnet, som av omständigheterna påkallades. Utskottet avstyrkte därför motionen och denna utskottets hemställan bifölls utan debatt av riksdagen.

Då enligt min uppfattning 1914 års statsutskotts förhoppningar på mångahanda skäl måste vara illusoriska och icke på något sätt ägnade att bringa vederbörande åbor någon verklig hjälp i rätten tid, och då tidigare motionärer förklarligt nog synas resignerat inför statsmakternas maktlöshet att hjälpa folket i sådana fall som här föreligga, finner jag mig i anslutning till vederbörande önskingar föranlåten att återupptaga yrkandet.

Med hänvisning till vad i ärendet tidigare förekommit och under förhoppning att kunna få till utskottet inkomma med en närmare motivering, som ej medhunnits inom motionstiden, tillåter jag mig sålunda med någon förändring i yrkandet hemställa, — — — —»

Utskottet.

Vid 1913 års riksdag väcktes inom andra kammaren en med den nu förevarande till syfte och innehåll likartad motion, varuti hemställdes, att riksdagen måtte ställa ett belopp av 15,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av styrkt behov utlämnas som bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana utredningar, som erfordrades för att inför domstolar och myndigheter styrka och bevaka åbors och lägenhetsinnehavares rätt till torp och lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman. Med anledning härav hemställde sistnämnda års jordbruksutskott i sitt utlåtande nr 137, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter, för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Ett flertal reservanter inom utskottet förenade sig däremot i hemställan, att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatte-

köpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rätts-hjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter ansågos skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet. Reservationen vann andra kammarens bifall, under det att första kammaren anslöt sig till utskottets hemställan, varefter, och enär första kammaren förkastade jordbruksutskottets förslag om gemensam votering, frågan förföll.

Till stöd för sin framställning uttalade reservanterna bland annat på given anledning den förvisningen, att Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att i utredningssyfte vidtaga de åtgärder, som med hänsyn till föreliggande omständigheter kunna anses nyttiga och erforderliga. En allmän utredning av åborätsfrågan ansågo dock reservanterna knappast kunna vara tillfyllest för att i de enskilda fallen förhjälpa åbor, som av en eller annan anledning gått förlustiga sin åborätt, att åter komma i besittning av de av dem eller deras förfäder innehavda torp och lägenheter. Även om, yttrade reservanterna, en dylik utredning skulle komma att i möjligaste mån omfatta jämväl en undersökning i de speciella fallen rörande de rättsgrunder, som av fördrivna eller ännu kvarsittande åbor kunde åberopas såsom stöd för anspråken att åter varda insatta i eller bibehållas vid åborätten, torde det ligga i sakens natur att härutöver i många fall från åbornas egen sida krävdes särskilda åtgärder i form av processer eller hänvändelser till olika myndigheter för effektuerande av den rätt, varpå de med stöd av de upplysningar, som framgått såsom resultat av den verkställda utredningen, skäligen kunde göra anspråk. Det torde under sådana omständigheter vara klart, att ifrågavarande åbor, vilka ofta saknade medel till bestridande av även de blygsammaste kostnader för hävdande av sin rätt, icke utan vidare vore hjälpta genom den utredning, varom statsmyndigheterna torde komma att föranstalta. För att något i verkligheten skulle kunna anses vunnet borde åborna genom direkt ekonomiskt understöd sättas i tillfälle att i rättegångsväg eller annorledes utnyttja det material, som vid utredningen kunde komma att samlas.

Vid behandlingen av denna fråga borde vidare enligt reservanternas åsikt icke förglömmas, att staten, som genom särskilda författningar tillförsäkrat ej mindre åborna å de under bruk skatteköpta hemmanen rätt att »sitta odrivna» än även innehavarna av stubbe- och röjselrättigheter å rekognitionsskogarna att varda vid sina odlingslägen-

heter bibehållna, icke varit utan skuld till att förhållandena gestaltat sig på ett för åborna så ogynnsamt sätt, som skett, i det staten vid skatteförsäljningarna å såväl hemman som skogar åtminstone understundom försummat att behörigen iakttaga åbornas och lägenhetsinnehavarnas rätt. Det torde under sådana omständigheter vara tydligt, att staten i fråga om dessa åbor och lägenhetsinnehavare ägde en alldeles särskild anledning att, där de av ekonomiska skäl icke vore i tillfälle att vederbörligen bevaka sina intressen, genom understöd i en eller annan form bereda dem möjlighet härtill, vare sig fråga vore om anhängiggörande av talan vid domstol eller om andra åtgärder för bibehållande eller återförvärvande av åborätten.

Reservanterna, som sålunda funne syftet med motionärernas framställning synnerligen beaktansvärt, ansågo sig emellertid böra frambålla, hurusom understöd av de medel, som kunde komma att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, icke borde av Kungl. Maj:t utlämnas annat än i den mån genom en blivande utredning eller annorledes kunde anses ådagalagt, att de anspråk, som vederbörande i det enskilda fallet ämnade framställa, åtminstone icke alldeles saknade fog. Å andra sidan hade reservanterna icke ansett frågan om anslag för ifrågavarande ändamål lämpligen kunna anstå, till dess den ifrågasatta utredningen blivit slutförd, då nämligen en dylik utredning med säkerhet torde komma att bliva tämligen tidskrävande, och då reservanterna, med hänsyn till vikten av ett skyndsamt ingripande till åbornas förmån, ansett önskligt, att åborna snarast möjligt, i den mån utredningen fortskrede eller befogenheten av deras anspråk på annat sätt kunde styrkas, måtte bliva i tillfälle att vederbörligen tillvarata sin rätt.

De skäl och synpunkter, som i ovan återgivna reservation gjordes gällande till förmån för önskemålet om ett direkt ekonomiskt stöd från statens sida i förevarande hänseende, synas utskottet fortfarande äga full giltighet, särskilt vid det förhållande att den år 1913 väntade utredningen numera pågår, sedan Kungl. Maj:t den 29 augusti 1913 tillsatt en kommitté för att dels verkställa utredning rörande antalet och beskaffenheten av de å s. k. rekognitionsskogshemman samt å under bruk skatteköpta hemman befintliga lägenheter jämte de villkor, på vilka dessa innehavas, ävensom i vad mån och på vad sätt innehavarna av dylika lägenheter må kunna tryggas i besittningsrätten till desamma, dels ock, därest utredningen skulle giva vid handen att beträffande lägenhetsinnehavare, som fränvunnits sin besittningsrätt, billig-

hetsskäl i särskilda fall syntes böra föranleda ytterligare åtgärder från statens sida, därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan.

Visserligen har 1914 års senare riksdag efter hemställan från statsutskottet avslagit en inom andra kammaren väckt motion med enahanda syfte som den nu förevarande och såsom skäl härför åberopat sitt antagande, att ovannämnda kommitté jämlikt sin uppgift icke skulle underlåta att, därest densamma under utredningens gång funne lägenhetsinnehavare i behov av rättshjälp i av motionären åtsyftat hänseende, göra den framställning i ämnet, som av omständigheterna påkallades. Emellertid torde det på goda grunder kunna ifrågasättas, huruvida ett sådant antagande fortfarande må anses berättigat. Utskottet har sig nämligen bekant, att kommittén på förekommen anledning förklarar, att dess uppdrag icke avsåge befogenhet att under pågående utredning föreslå åtgärder uti i förberörda kungl. brev av den 29 augusti 1913 angivet syfte. Utan att ingå på frågan om den av Kungl. Maj:t avsedda omfattningen av kommitténs uppdrag, lär man emellertid sålunda tills vidare icke få räkna med antagligheten av ett självständigt ingripande i särskilda fall från kommitténs sida till åbornas förmån.

Däremot står det uppenbarligen Kungl. Maj:t öppet att, efter framställning från någon åbos sida om erhållande av här avsedd rättshjälp, därest Kungl. Maj:t därtill finner anledning, anmoda kommittén att över sådan framställning avgiva yttrande, som kan tjäna som utredning, huruvida rättshjälp bör lämnas.

Utskottet har visserligen beaktat, att innevarande riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning åtgärder måtte kunna redan under nu gällande rättsordning vidtagas för beredande genom det allmännas försorg av rättshjälp åt parter, som på grund av svag ekonomisk ställning eller oförmåga att tillvarataga sina intressen därav kunna vara i behov, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas. Utskottet anser sig emellertid böra erinra därom att, enligt denna riksdagens skrivelse, ingen omedelbar hjälp i detta avseende är att förvänta, då förslag först skulle utarbetas och sedan föreläggas riksdagen till prövning. Det kan sålunda befaras, att det kunde komma att dröja i flera år, innan något resultat i förevarande avseende på grund av nämnda riksdagsskrivelse vore att förvänta.

Många av åborna torde dock befinna sig i den ställning, att deras existens kan vara beroende av att hjälpen kommer snart. Av detta skäl är ock utskottet övertygat om, att man icke lämpligen kan avvakta slutresultatet av kommitténs arbete, särskilt med fäst avseende vid den

stora betydelsen för åborna att i vederbörlig tid kunna tillvarataga sin rätt. På grund härav får utskottet, som ej har något att erinra mot storleken av det av motionären begärda anslaget, hemställa,

att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion må å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rättshjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnde utredning och i övrigt förekommande omständigheter anses skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet.

Stockholm den 14 maj 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Vid förevarande ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit herrar Persson, Ericsson, Odelberg, Petersson, Holmquist, Fahlén, Hellström, Lindblad, Linders, Öberg, Sjöblom, Ekerot, greve Wachtmeister, Nilsson i Linnås, Hage, Larsson och Olausson.

Reservation:

av herrar *Ericsson, Odelberg, Fahlén, Lindblad, Ekerot*, greve *Wachtmeister, Nilsson* i Linnås och *Larsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Vid 1913 års riksdag väcktes inom andra kammaren en med den nu förevarande till syfte och innehåll likartad motion, varuti hemställdes,

att riksdagen måtte ställa ett belopp av 15,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av styrkt behov utlämnas som bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana utredningar, som erfordrades för att inför domstolar och myndigheter styrka och bevaka åbors och lägenhetsinnehavares rätt till torp och lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman. Med anledning härav hemställde sistnämnda års jordbruksutskott, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter, för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Ett flertal reservanter inom utskottet förenade sig däremot i hemställan, att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rätts hjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter ansågos skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet. Reservationen vann andra kammarens bifall, under det att första kammaren anslöt sig till utskottets hemställan, varefter, och enär första kammaren förkastade jordbruksutskottets förslag om gemensam votering, frågan förföll.

Sedan sistnämnda års jordbruksutskott till stöd för sin framställning till en början uttalat, att det på given anledning vore att förvänta, att Kungl. Maj:t skulle föranstalta om en allsidig och uttömmande undersökning rörande ifrågasvarande åbors ställning och rättigheter, anförde utskottet:

»Att, såsom motionärerna ifrågasätta, nu ställa till Kungl. Maj:ts förfogande särskilda medel, vilka av Kungl. Maj:t skulle till enskilda åbor och lägenhetsinnehavare utlämnas såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana åtgärder, som kunde finnas lämpliga för styrkande och bevakande av deras påstådda rätt till torp och lägenheter å under bruk skatteköpta hemman och rekognitionsskogar, anser sig utskottet däremot icke kunna förorda. Utskottet delar nämligen tillfullo den av 1912 års jordbruksutskott uttalade meningen om omöjligheten av att, innan en fullständig utredning i åborätsfrågan blifvit slutförd,

avgöra, om och vilka åtgärder som från statens sida tilläventyrs böra vidtagas för tillvaratagande av åbornas intressen. Det torde under sådana omständigheter vara klart, att utskottet icke kan anse lämpligt, att på frågans nuvarande stadium medel beviljas för att sätta enskilda personer i stånd att vid sidan av den påtänkta utredningen träffa anstalter för hävdande av anspråk, vilkas berättigande icke i någon mån torde kunna bedömas, förrän resultatet av ovannämnda utredning föreligger. Därest densamma emellertid skulle giva vid handen, att rättvisa och billighet måste anses kräva beviljande av medel i mer eller mindre stor omfattning för att bereda förutvarande eller ännu kvarsittande åbor möjlighet att bevaka sina intressen i nu förevarande avseende eller för att på ett eller annat sätt hålla sådana åbor skadeslösa, som tilläventyrs kunna hava åsamkats rättsförluster genom försummelse från statens sida att vid skatteförsäljningarna vederbörligen tillvarataga deras rätt, torde på grundvalen av de fullständigare upplysningar angående nu ifrågavarande förhållanden, som vid utredningen kunna vinnas, böra tagas under övervägande, vad som ytterligare må kunna göras för tillgodoseende av ifrågavarande åbors rätt och bästa.»

Den väntade utredning, varom i ovan anförda utlåtande talas, pågår för närvarande, i det att Kungl. Maj:t den 29 augusti 1913 tillsatt en kommitté för att dels verkställa utredning rörande antalet och beskaffenheten av de å s. k. rekognitionsskogshemman samt å under bruk skatteköpta hemman befintliga lägenheter jämte de villkor, på vilka dessa innehavas, ävensom i vad mån och på vad sätt innehavarna av dylika lägenheter må kunna tryggas i besittningsrätten till desamma, dels ock därest utredningen skulle giva vid handen, att beträffande lägenhetsinnehavare, som frånvunnits sin besittningsrätt, billighetsskäl i särskilda fall syntes böra föranleda ytterligare åtgärder från statens sida, därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan.

Vid sådant förhållande torde det med säkerhet kunna förväntas, att den igångsatta utredningen jämväl kommer att medverka därtill, att vederbörande åbors och lägenhetsinnehavares rättsanspråk, där de befinnas berättigade eller billiga, röna beaktande och stöd från statens sida genom tillhandahållande såväl av erforderligt material för anspråkens rättsliga belysning som ekonomiskt bistånd eller gottgörelse, där sådant kan anses behöfligt.

Än vidare vill utskottet erinra, hurusom innevarande års riksdag efter hemställan från lagutskottet beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning åtgärder måtte kunna redan under nu

gällande rättegångsordning vidtagas för beredande genom det allmännas försorg av rättshjälp åt parter, som på grund av svag ekonomisk ställning eller oförmåga att tillvarataga sina intressen därav kunde vara i behov, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas. Enligt utskottets mening torde detta riksdagens beslut även vara ägnat att förhjälpa ifrågavarande åbor till möjligheten av ett bättre tillvaratagande av sin rätt, särskilt som dylik rättshjälp främst synes avsedd att lämnas i sådana rättstvister, där utredningen och utförandet av parternas talan i särskild grad betingade juridisk eller teknisk sakkunskap, och där parternas ekonomiska eller sociala ställning för dem uteslöte eller i avsevärd mån försvårade utsikten att kunna bereda sig lämpligt biträde i rättegången.

Då utskottet sålunda håller före, att någon riksdagens vidare åtgärd i anledning av den nu förevarande motionen icke kan anses vara av behovet påkallad, får utskottet hemställa,

att motionen ej må av riksdagen bifallas.»
